



CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
ZESPÓŁ REALIZACJI
BADAŃ

29-35-69, 628-37-04
21-07-57, 628-90-17

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT. 24
00-503 W A R S Z A W A
TELEFAX: 29-40-89

BS764/52/93

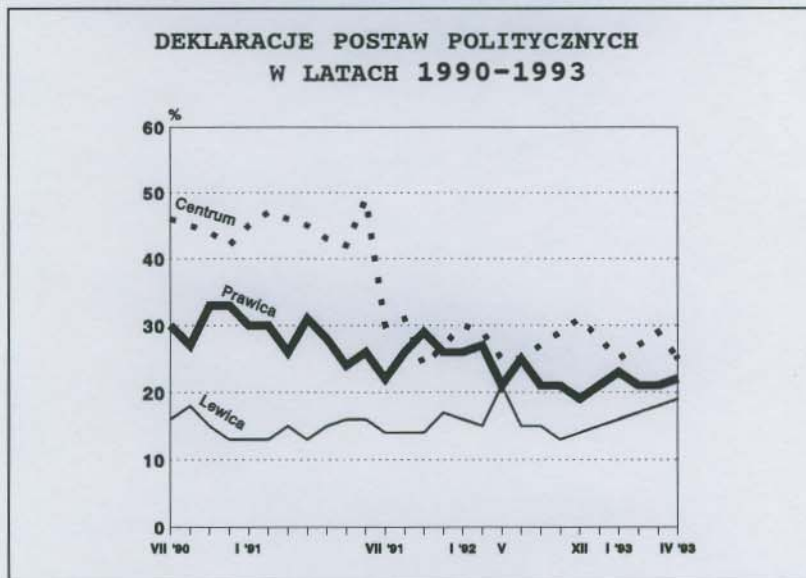
LEWICA - PRAWICA - RZĄD

Komunikat z badań

Warszawa, maj 1993 r.

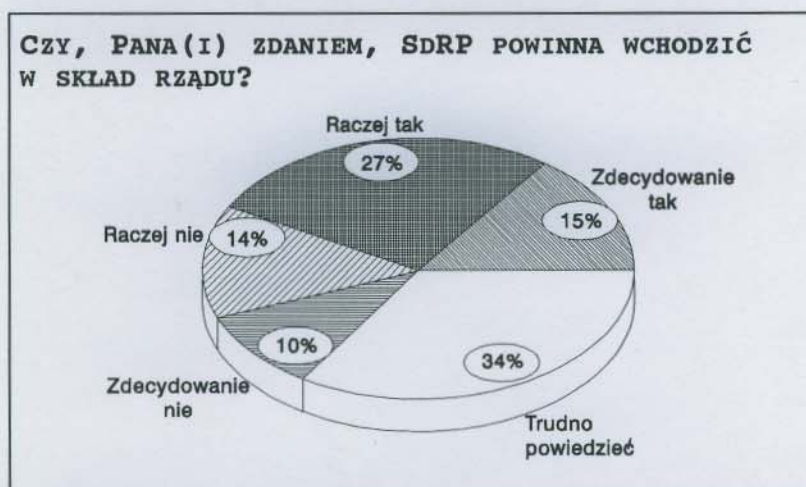
Uwaga: Przedruk materiałów CBOS w całości lub w części oraz wykorzystanie danych empirycznych jest dozwolone wyłącznie z podaniem źródła.

◆ Trzy lata polskiej transformacji przyniosły m.in. systematyczny wzrost odsetka respondentów deklarujących lewicowe poglądy polityczne.



◆ Prawica najczęściej kojarzy się badanym z partiami obecnie rządzącymi oraz ugrupowaniami popierającymi rząd albo prezydenta. Lewica natomiast z przeszłością, dawnym systemem, z socjalizmem lub komunizmem, a - nieco rzadziej - z elementami programowymi socjaldemokracji.

◆ Ponad 40% badanych odpowiedziało pozytywnie na pytanie o wejście SdRP w skład rządu, a jedna czwarta ankietowanych wyraziła swój sprzeciw.



Czy możliwe jest uporządkowanie polskiej sceny politycznej w taki sposób, aby potencjalny wyborca wiedział, na kogo, na jaki program oddaje swój głos? Badacze systemu politycznego próbują szukać odpowiedzi na to niemal retoryczne pytanie opisując miejsca danej partii na różnych wymiarach - osiach, wyrażających przeciwstawne rozwiązania ważnych problemów. Takie podstawowe wymiary, porządkujące scenę polityczną młodej polskiej demokracji, to m.in.: liberalizm albo etatyzm w gospodarce, państwo wyznaniowe lub neutralne światopoglądowo, negatywny bądź pozytywny stosunek do Lecha Wałęsy, solidarnościowa albo komunistyczna geneza ugrupowania.

Politycy w poszukiwaniu tożsamości swoich partii próbują niekiedy nakładać na tak złożony obraz podział na lewicę - prawicę tradycyjnie funkcjonujący.

A co o sensowności tego podziału sądzą ludzie nie zajmujący się profesjonalnie polityką, potencjalni wyborcy?

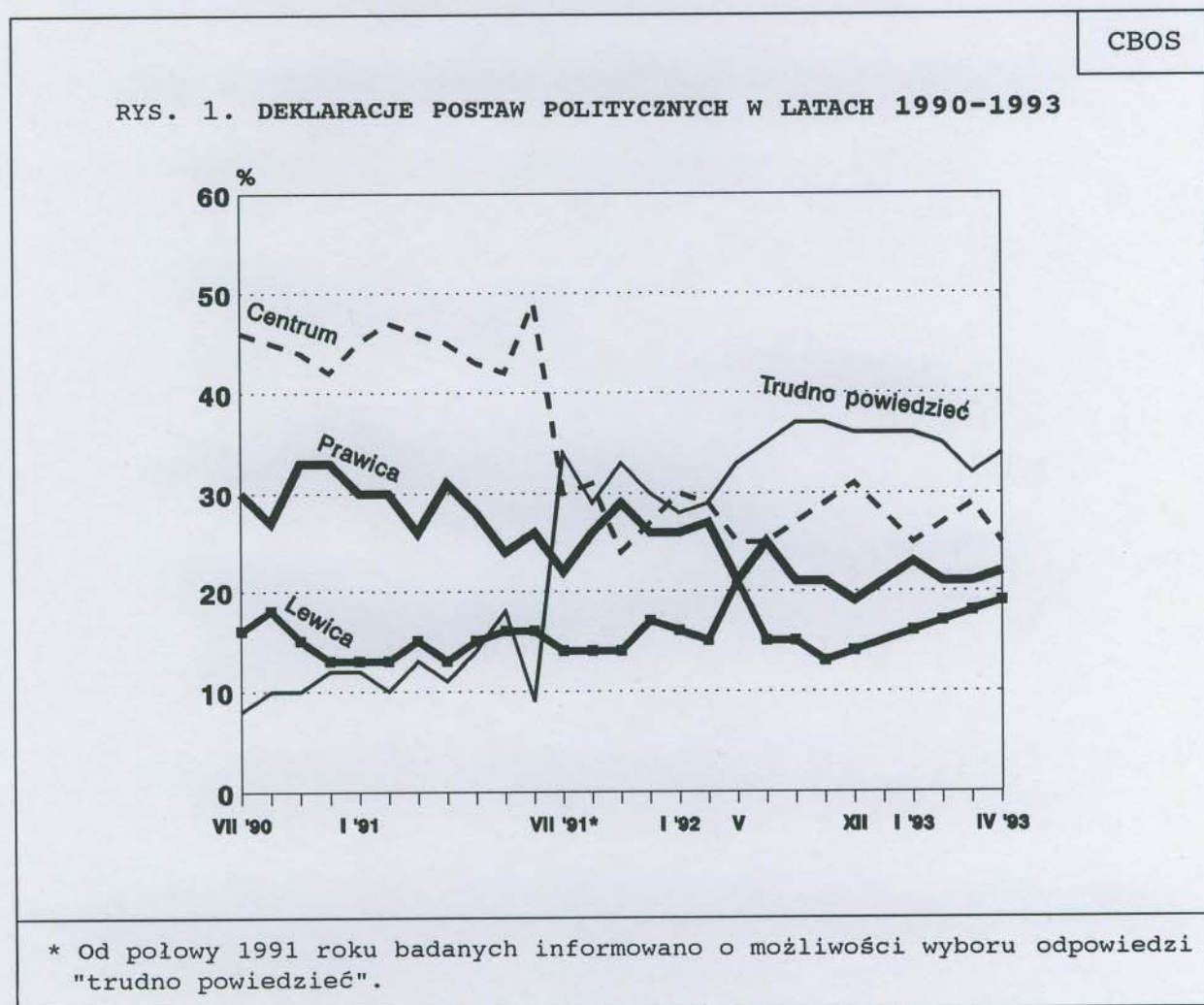
Od lipca '90, czyli mniej więcej od momentu, kiedy pluralizacja ruchu "Solidarności" osiągnęła już fazę instytucjonalizacji - powstania PC i ROAD, do chwili obecnej¹ CBOS regularnie dokonywał pomiaru deklaracji poglądów politycznych Polaków na osi lewica-prawica. Zanim spróbujemy odpowiedzieć na pytanie, czym się kierują ludzie określając swoje poglądy polityczne, przyjrzymy się dynamice zmian w deklaracjach, jaka miała miejsce w ciągu minionych trzech lat.

Przedmiotem naszych zainteresowań będzie również wielkość społecznego przyzwolenia na wejście SdRP do rządu.

¹ "Aktualne problemy i wydarzenia" (34) - sondaż przeprowadzony w dniach 15-18 kwietnia na 1077-osobowej reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

Ilu "lewicowców", ilu "prawicowców"?

Od lipca '90 do maja '92 liczba osób określających swoje poglądy jako prawicowe ponad dwukrotnie przeważała nad liczbą tych, którzy deklarowali poglądy lewicowe². W maju '92 po pięciu miesiącach funkcjonowania rządu Jana Olszewskiego, określającego się mianem centroprawicowego, odsetek "lewicowców" wzrósł i zrównał się z odsetkiem "prawicowców".



² Prosiłiśmy badanych o umieszczenie swoich poglądów na osi lewica - prawica.

Od 1990 roku wyraźnie zmniejszało się społeczne poparcie dla realizacji antyinflacyjnego programu Balcerowicza, bezrobocia, prywatyzacji gospodarki - słowem dla tych zjawisk, które towarzyszą tworzeniu gospodarki wolnorynkowej, a które są nie do pogodzenia z utrzymaniem dotychczasowej, szeroko rozbudowanej funkcji socjalnej państwa. Zaowocowało to wzrostem społecznego poparcia dla orientacji politycznych głoszących hasła zwolnienia tempa przemian gospodarczych. Stąd zapewne tuż przed powołaniem na urząd premiera Waldemara Pawlaka, gdy wyczerpały się polityczne możliwości koalicji prawicowej, odnotowano tak duży odsetek respondentów deklarujących postawy lewicowe.

Powołanie rządu opartego na "trudnej koalicji ZChN z UD" przyczyniło się do wzrostu społecznych nadziei związanych ze skutecznym i sensownym działaniem władz na rzecz reform. W ciągu pierwszych miesięcy funkcjonowania rządu Hanny Suchockiej obserwowaliśmy zmniejszanie się odsetka postaw zarówno lewicowych, jak i prawicowych, wyraźnie wzrastała natomiast liczba "centrystów". Mogło to oznaczać, że pragmatyczna koalicja ZChN z UD, unikająca skrajności, tworzy w świadomości ludzi interesujących się polityką pewną nową "centrową" jakość. Z grudniowym załamaniem się nastrojów społecznych rozpoczął się proces ponownego narastania postaw biegunowych kosztem centrystycznych. Warto zwrócić uwagę na nieco szybszy wzrost odsetka postaw lewicowych niż prawicowych. Być może zapowiada to sytuację stanu politycznej świadomości społeczeństwa podobną do tej, która poprzedzała upadek rządu Jana Olszewskiego.

Deklaracje polityczne w grupach socjodemograficznych

Zwróćmy uwagę, że znaczna część (jedna trzecia) naszego społeczeństwa nie potrafi określić swoich poglądów jako lewicowych lub prawicowych. Częściej niż inni odpowiedź "trudno powiedzieć" wybierają ludzie powyżej 65 roku życia, badani z wykształceniem podstawowym, renciści i emeryci oraz bezrobotni. Są to grupy społeczne, które przejawiają mniejsze zainteresowanie polityką. Może to jednak oznaczać, że dla większości badanych pojęcia lewica - prawica są na tyle jasne, że pozwalają na trafne określenie własnych przekonań.

Poglądy lewicowe najczęściej deklarują pracownicy fizyczno-umysłowi, pracownicy umysłowi niższego szczebla, badani z miast od 101 tys. do 500 tys. mieszkańców, respondenci o najwyższych dochodach oraz osoby nie uczestniczące w praktykach religijnych³.

Poglądy prawicowe zaś najczęściej deklarują mieszkańcy wielkich miast, kadra kierownicza i inteligencja, uczniowie i studenci, gospodynie domowe, badani o wysokich, ale nie najwyższych dochodach, respondenci oceniający pozytywnie swoje warunki materialne oraz kierunek rozwoju sytuacji w kraju.

Co to jest lewica, a co prawica?

Prosimy respondentów o określenie, czym dla nich jest lewica, a czym prawica, z czym kojarzą im się te określenia. Rozstrzygnięcie tego zagadnienia okazało się trudne dla jednej trzeciej ankietowanych, podobnie jak wtedy, gdy proszono o określenie swoich poglądów.

Prawica najczęściej (17% wskazań) kojarzy się badanym z partiami rządzącymi, z grupowaniami popierającymi rząd albo prezydenta. Mniej niż 10% respondentów łączy prawicę z gospodarką rynkową, 8% - z rolą religii, Kościoła i z przestrzeganiem wartości chrześcijańskich.

Skojarzenia z **lewicą** są przede wszystkim związane z przeszłością. Co piąty respondent kojarzy lewicę z poprzednimi rządami, dawnym systemem, często określając partie lewicowe jako spadkobierców byłej PZPR. Prawie tak samo często kojarzono lewicę z socjalizmem lub komunizmem, nie przydając tym skojarzeniom charakteru ani pozytywnego, ani negatywnego. Nieco rzadziej (16% wskazań) lewicę kojarzono z elementami programowymi socjaldemokracji: z ideą państwa opiekuńczego, równością ekonomiczną, brakiem różnicowań społecznych i reprezentacją interesów robotników.

Niewiele uwagi poświęcano natomiast usytuowaniu lewicy w systemie politycznym. Co dziesiąty spośród respondentów określał ją jako opozycyjną w odniesieniu do obecnie rządzących sił politycznych.

³ Szczegółowe różnicowania przedstawiono w tabelach aneksowych.

Tylko sporadycznie pojawiały się wypowiedzi wartościujące działalność partii lewicowych jako opozycji. Zarówno destrukcyjny charakter ich działalności (reprezentują kierunek niebezpieczny dla kraju, dla gospodarki, przeszkadzają zmianom), jak i konstruktywny (jako znacząca siła opozycyjna czuwają nad poczynaniami rządu) postrzegały minimalne grupy respondentów. Odróżniając lewicę od prawicy badani prawdopodobnie kierowali się także kryterium: partie rządzące i partie nie sprawujące władzy.

Poglądy polityczne "lewicowców"

Przyjrzyjmy się teraz, jakie poglądy dotyczące najważniejszych problemów budowy nowego ładu ustrojowego w Polsce kryją się za deklaracją własnej lewicowości⁴. Pierwszoplanową rolę w myśleniu lewicowym zajmują kwestie będące niedawno przedmiotem parlamentarnych sporów o kształt ustrojowy państwa: ustawa o RTV z zapisem o obowiązku respektowania wartości chrześcijańskich oraz Program Powszechnej Prywatyzacji.

		CBOS
Opinie wpływające na deklarowaną lewicowość	Współczynniki Beta	
Źle się stało, że została uchwalona ustawa zobowiązująca do przestrzegania w programach RTV wartości chrześcijańskich	0,17	
Powszechna prywatyzacja będzie dla polskiej gospodarki przedsięwzięciem niekorzystnym	0,15	
Działania w kierunku sprywatyzowania gospodarki przebiegają zbyt szybko	0,17	
Przerywanie ciąży powinno być dozwolone przez prawo	0,17	
Brakuje w Polsce demokracji	0,11	
Prywatyzacja jest niekorzystna dla polskiej gospodarki	0,10	
R kwadrat	0,23	

⁴ Zastosowano metodę analizy regresji stepwise.

"Lewicowcy" wypowiadając się na temat prywatyzacji oceniali, że jest ona niekorzystna dla polskiej gospodarki i zbyt szybko przeprowadzana. Mają oni również poczucie braku demokracji w Polsce, co zapewne wiąże się z polityczną izolacją SdRP - największej partii lewicowej.

Ocena partii politycznych na osi lewica-prawica

Duże trudności sprawiało respondentom przypisanie wymienionych partii do ugrupowań prawicowych, lewicowych lub centrowych.

Tabela 1

w procentach

Które z wymienionych partii są według Pana(i) partiami lewicowymi, które centrowymi, a które prawicowymi?	Partie o charakterze:				
	lewicowym	centrowym	prawicowym	trudno powiedzieć	średnie przy centr.=4
SdRP	62	3	4	31	1.8
"X"	30	7	7	56	2.8
PSL	38	15	14	33	3.4
UP	30	12	13	45	3.5
PL	22	19	16	42	3.9
UD	20	19	29	32	4.3
PC	8	39	20	33	4.4
RdR	12	9	30	50	4.7
KLD	9	18	34	40	4.7
NSZZ "Solidarność"	11	18	34	37	4.8
KPN	15	10	40	35	4.8
ZChN	5	8	56	31	5.7

Częściej niż co trzeci z respondentów nie potrafił umiejscowić poszczególnych partii na skali lewicowość - prawicowość. Ponad połowa ankietowanych nie umiała rozpoznać w tradycyjnym spektrum politycznym miejsca Partii "X" (być może dlatego, że ostatnio rzadko się o niej słyszy). Ruch dla Rzeczypospolitej okazał się partią trudną do zaklasyfikowania dla połowy badanych osób. W tym wypadku można przypuszczać, że miała na to wpływ stosunkowo krótsza obecność RdR na naszej scenie politycznej. Partia ta ukształtowała się już po wyborach do parlamentu, nie miała więc takiej możliwości zaistnienia w świadomości społecznej jak większość partii prowadzących kampanię wyborczą.

Poglądy respondentów na temat orientacji większości partii nie są zbyt wykrystalizowane.

Najbardziej jednoznaczne oceny dotyczą SdRP i ZChN. Jedynie w ich przypadku można stwierdzić, że przez większą część społeczeństwa są wyraźnie postrzegane jako partie lewicowa i prawicowa.

Opinie najbardziej zróżnicowane odnotowano w odniesieniu do Unii Demokratycznej i Porozumienia Ludowego.

Można przypuszczać, że na tę niejednoznaczność ocen wpływa nie tylko nieznamość partii, ale także pewna niejednoznaczność samego kryterium oceny. Pojęcia lewicy i prawicy wydają się dzisiaj wyjątkowo nieostre i słabo przystające do obecnej sytuacji na naszej scenie politycznej⁵. Niektóre z partii, jak np. KPN, głoszą poglądy (m.in. narodowe), na podstawie których części respondentów mogą się wydawać partią prawicową, ze względu zaś na inne aspekty (np. gospodarcze) mogą się kojarzyć z lewicą. Zresztą w przypadku KPN sami jej twórcy czasami programowo starają się nie precyzować jej przynależności ideowej. Zgodnie ze słowami Leszka Moczulskiego "KPN to prawicowa partia o lewicowej wrażliwości na problemy społeczne". O niejasnym charakterze poszczególnych partii może świadczyć także wypowiedź Leszka Balcerowicza, który stwierdził: "Najbardziej skomunizowane programy gospodarcze mają wcale nie partie otwarcie określające się jako lewicowe, ale niektóre z partii określających się jako prawica" (Materiały z konferencji "Społeczne konsekwencje transformacji systemowej" ISP PAN - w druku).

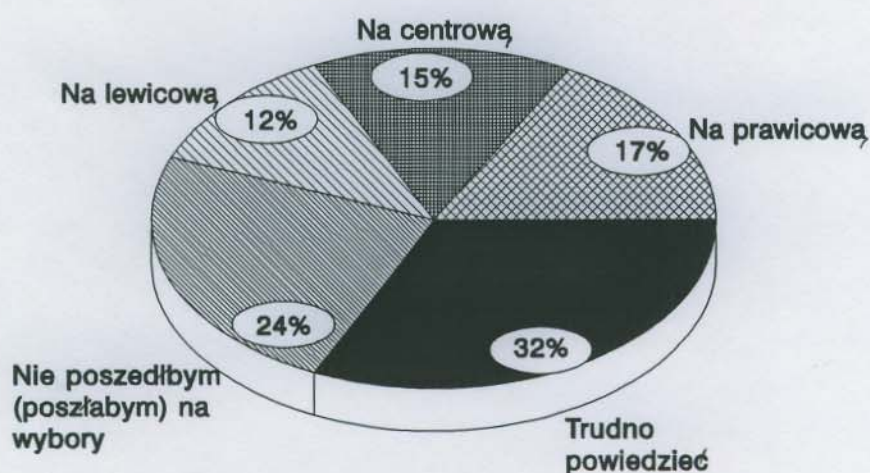
⁵ Patrz: M. Grabowska "Politicus" 1992 nr 1.

Można sądzić, że dla rozpoznawania lewicowości i prawicowości partii politycznych pewne znaczenie mają także klasyfikacje ukształtowane jeszcze w czasach walki z komunizmem, mocno zakorzenione w świadomości społecznej. Pozostałością tamtych zróżnicowań, utrwalonych w świadomości naszego społeczeństwa, wydaje się umieszczanie NSZZ "Solidarność" na trzecim miejscu (według średnich) wśród partii prawicowych. W ocenie respondentów, pod względem prawicowości jest ona na poziomie zbliżonym do KPN, a lokuje się bardziej na prawo od RdR, KLD czy PC. Wydaje się, że jest to pozostałość tego wielkiego frontu, na którym NSZZ "Solidarność" była głównym, obok Kościoła, antagonistą komunizmu, z definicji lewicowego. A skoro tak, to jako przeciwnik musiała reprezentować prawicę. Trudno inaczej (np. biorąc pod uwagę program polityczny, gospodarczy czy ideologię - ostatnie propozycje "Sieci") wytłumaczyć zaliczanie politycznej reprezentacji tego związku zawodowego do radykalnej prawicy. Zauważmy jeszcze, że ZChN, jako najpoważniejszy polityczny eksponent drugiej z wielkich antagonistycznych wobec komunizmu instytucji - Kościoła, jest także najradykalniej i z dużą przewagą wobec najbliższego KPN określany jako prawica. Można przypuszczać, że w świadomości społecznej podział na lewicowość - prawicowość opiera się głównie na ocenach z przeszłości, które ciągle jeszcze bardziej decydują o miejscu na tej skali niż inne kryteria, np. ideowe czy programowe.

Preferencje wyborcze dla partii lewicowych, prawicowych i centrowych

W badaniach staraliśmy się poznać preferencje wyborcze Polaków, mających do wyboru obecne na naszej scenie politycznej partie lewicowe, prawicowe i centrowe.

RYS. 2. ROZKŁAD ODPOWIEDZI NA PYTANIE:
GDYBY W NAJBLIŻSZYM CZASIE ODBYŁY SIĘ WYBORY DO
SEJMU, TO CZY PAN(I) GŁOSOWAŁ(A)BY NA PARTIĘ
LEWICOWĄ, PRAWICOWĄ CZY CENTROWĄ?



Ze wskazań respondentów wynika, że nieco częściej głosowaliby oni na partię prawicową niż lewicową. Jednak większość ankietowanych albo nie umie określić swoich preferencji wyborczych, albo deklaruje, że w ogóle nie wzięłaby udziału w wyborach.

Badaliśmy, jaka jest zależność między stopniem identyfikacji z programem poszczególnych partii a deklaracjami głosowania na lewicę, prawicę bądź centrum. Miarą stopnia identyfikacji z daną partią polityczną były odpowiedzi na następujące pytanie: "Proszę o każdej z wymienionych partii powiedzieć, czy jej przedstawiciele reprezentują interesy ludzi takich jak Pan(i)".

Zależności między identyfikacją z programem partii a deklaracją głosowania na orientację polityczną przedstawiają się następująco:

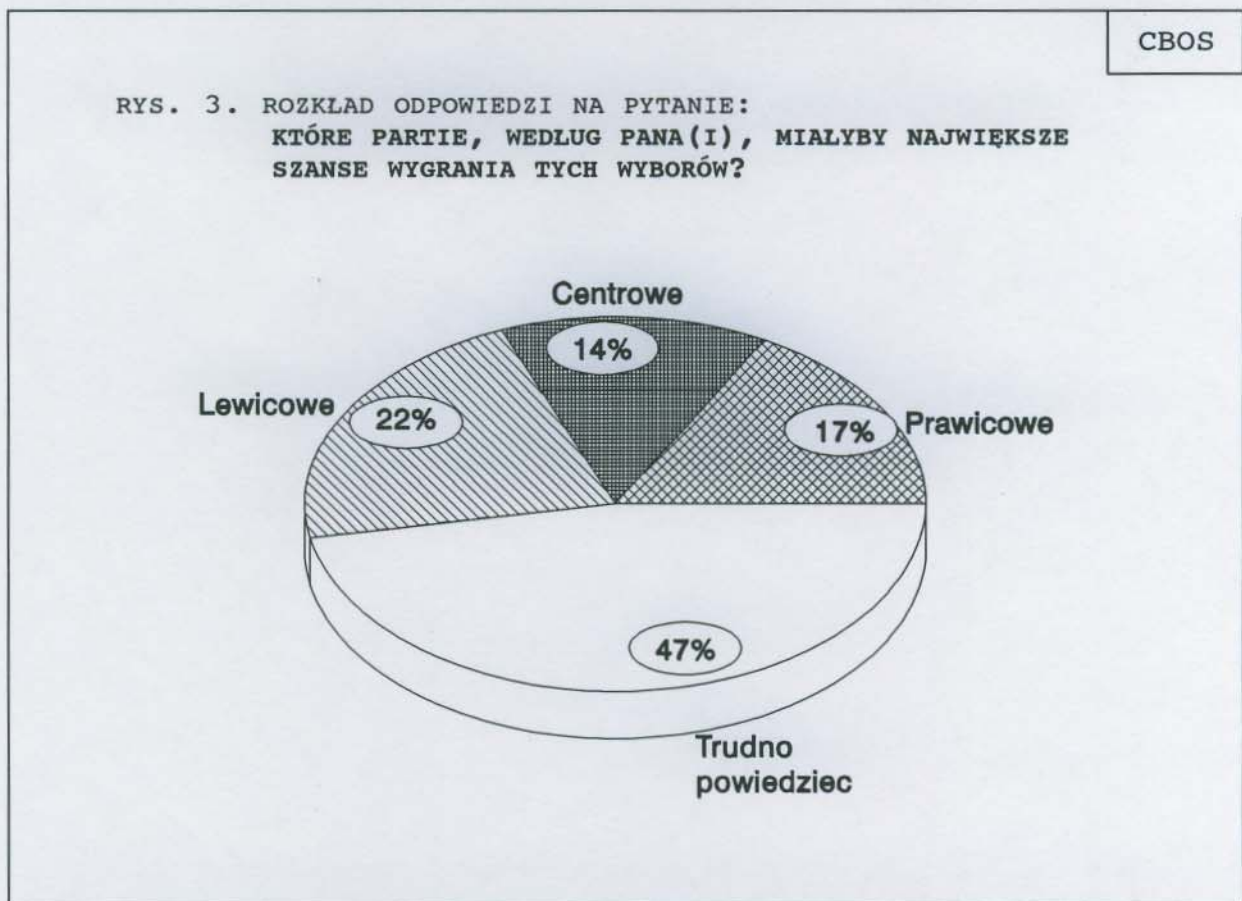
Partie:	Współczynniki korelacji r Pearsona
SdRP	0,47
PSL	0,20
UP	0,11
PL	zależność nieistotna
UD	zależność nieistotna
Partia "X"	zależność nieistotna
KPN	zależność nieistotna
PC	-0,20
RdR	-0,24
KLD	-0,22
NSZZ "S"	-0,26
ZChN	-0,45

Nie zanotowano zależności między zamiarem głosowania na konkretną orientację polityczną a identyfikacją z określonym programem w przypadku następujących partii: PL, UD, KPN i Partii "X". Można sądzić, że objawia się w tym jakiś stopień rozproszenia ocen tych partii. Respondenci przekonani, że partie te dobrze reprezentują ich interesy, będą porównywalnie często głosować na lewicę, prawicę bądź na centrum. Najsilniejszy związek zanotowano w przypadku SdRP: respondenci przekonani o reprezentowaniu swoich interesów przez tę partię najwyraźniej wskazywali, że będą głosować na lewicę. Najsilniejsza zależność o przeciwnym politycznie kierunku wystąpiła w przypadku ZChN. Sympatycy ZChN, bardziej niż respondenci identyfikujący się z innymi partiami, byłiby skłonni głosować na prawicę.

Poziom wykształcenia znacząco różnicuje preferencje polityczne. Im wyższe wykształcenie respondentów, tym częściej deklarują oni zamiar głosowania na centrum lub na lewicę. Oddanie swoich głosów na centrum deklarowała ponad jedna trzecia (39%) ankietowanych z wyższym wykształceniem i tylko co dziesiąty respondent z wykształceniem podstawowym. Na prawicę najczęściej głosowaliby prywatni przedsiębiorcy oraz przedstawiciele kadry kierowniczej i inteligencji, przy czym ci ostatni równie często oddaliby swój głos na centrum (27%). Okazuje się, że deklaracje poparcia dla lewicy rozkładają się niemal równo (na stosunkowo niewysokim poziomie 15%) między wszystkie aktywne zawodowo grupy społeczno-zawodowe, łącznie z rolnikami i prywatnymi przedsiębiorcami. Można zatem

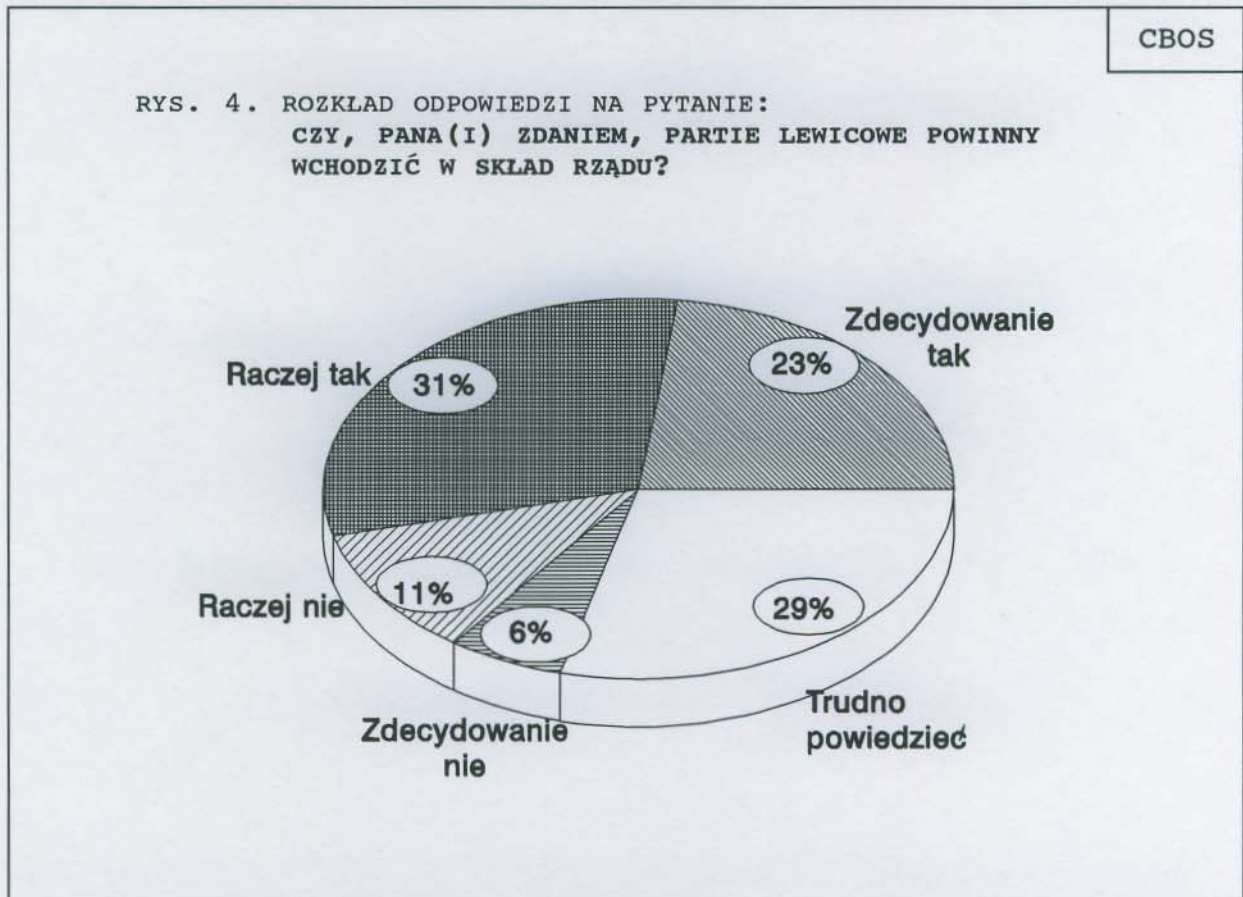
sądzić, że partie lewicy nie są już partiami "klasowymi", robotniczymi, ale przypominają raczej socjaldemokracje zachodnie (przynajmniej pod względem składu elektoratów). Respondenci negatywnie oceniający kierunek rozwoju sytuacji w kraju nie wzięliby udziału w wyborach (25%) albo głosowaliby na lewicę (17%). Ci, którzy uważają, że kraj rozwija się w dobrym kierunku, głosowaliby na prawicę (30%).

Zdaniem ankietowanych osób, gdyby wybory odbywały się w najbliższym czasie, największe szanse ich wygrania miałyby partie lewicowe.



Z zestawienia rozkładów odpowiedzi na pytanie o preferencje wyborcze i przewidywania sukcesu wyborczego dla poszczególnych partii wynika, że pewna część ankietowanych, deklarujących się jako elektorat partii prawicowych, w istocie jest przekonana, że prawica nie może liczyć na sukces wyborczy. Badani ci oczekują raczej wyborczego sukcesu partii centrum lub lewicowych (23%). Sympatycy partii prawicowych nie są prawdopodobnie zbyt pewni

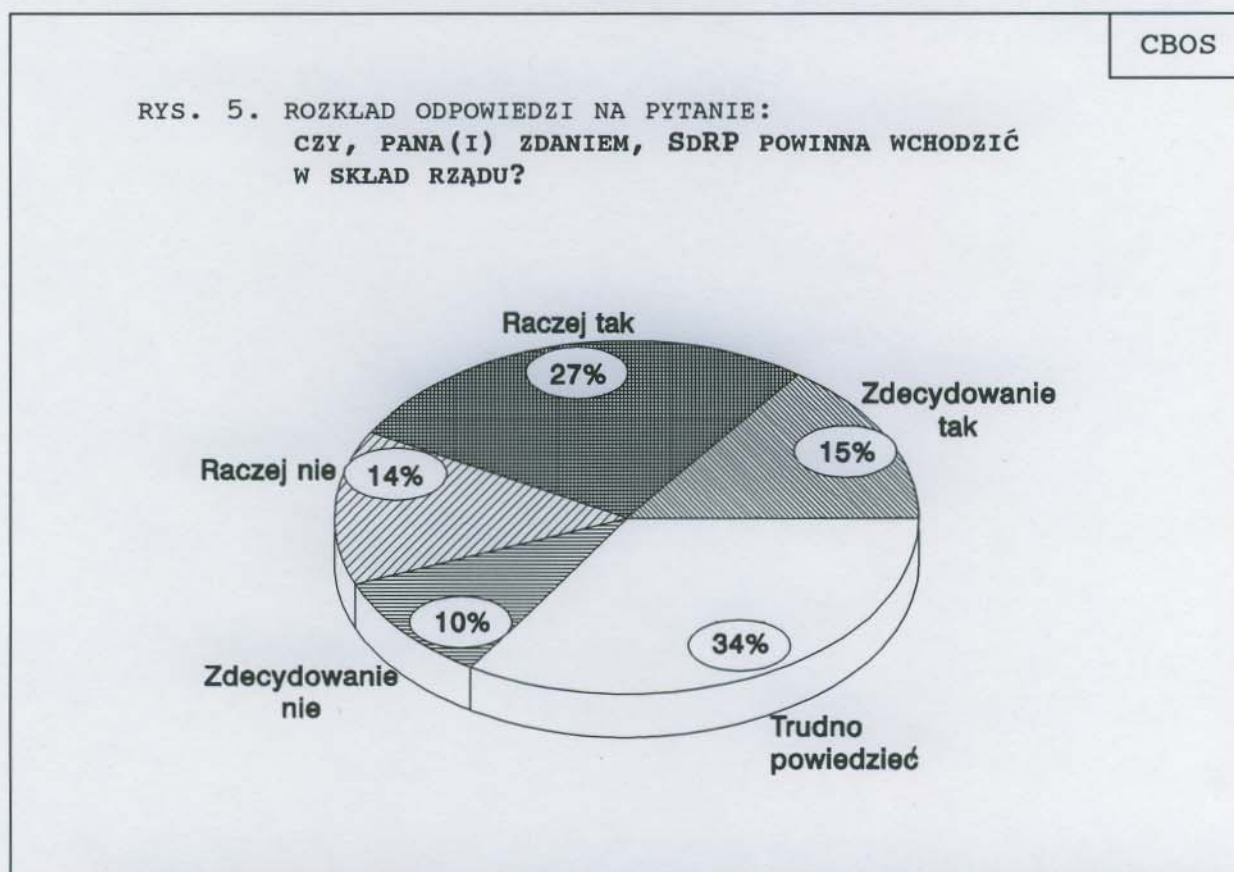
społecznego poparcia dla ich partii, mogącego zdecydować o ich wygranej w wyborach. Spośród elektoratu lewicy zdecydowana większość (81%) jest przekonana o sukcesie wyborczym swoich partii. W zwycięstwo wyborcze partii prawicowych i centrum wierzy tylko 7% respondentów określających się jako elektorat partii lewicowych.



Ponad połowa ankietowanych jest zdania, że partie lewicowe powinny wchodzić w skład rządu. Jest oczywiste, że 95% respondentów, którzy deklarowali głosowanie na partie lewicowe, chciałoby, żeby lewica weszła w skład rządu. Warto natomiast zwrócić uwagę na fakt, że ponad połowa deklarujących poparcie dla prawicy lub centrum uznałaby to za korzystne (odpowiednio 58% i 59%). Oznaczać to może, że dla znaczącej części społeczeństwa pozostawanie partii lewicowych poza rządem staje się faktem budzącym coraz więcej wątpliwości.

Opinie o wejściu SdRP do rządu

Na pytanie, czy SdRP powinna wchodzić w skład rządu, ponad 40% badanych odpowiedziało twierdząco. Jedna czwarta ankietowanych była temu przeciwna, a co trzeci z respondentów nie miał w tej sprawie zdania.



Zdecydowanie częściej niż inni wejście do rządu partii Aleksandra Kwaśniewskiego aprobuja mieszkańcy regionu zachodniego, w którym wkrótce po zakończeniu badania wybuchł strajk górników kopalni Wałbrzycha, oraz nieco częściej mieszkańcy regionu północnego. W obu tych regionach znaczny odsetek mieszkańców stanowią pracownicy dawnych PGR-ów, tam też SdRP w wyborach do parlamentu zdobyła znaczące poparcie. Ponadto za poszerzeniem rządu o socjaldemokratów częściej niż inni opowiadają się ludzie młodzi, mieszkańcy małych miast, badani z wykształceniem średnim, robotnicy niewykwalifikowani oraz respondenci nie uczestniczący w praktykach religijnych.

Z kolei przeciwnicy obecności SdRP w rządzie to najczęściej przedstawiciele kadry kierowniczej, prywatni przedsiębiorcy, badani z wykształceniem wyższym, mieszkańcy wielkich

miast, osoby o wysokich, lecz nie najwyższych dochodach oraz ankietowani pozytywnie oceniający kierunek rozwoju sytuacji w kraju.

Zwolennicy niemal wszystkich głównych partii politycznych w większości akceptują ewentualny udział SdRP w rządzie.

W największym stopniu ideę udziału socjaldemokratów we władzy podzielają zwolennicy SdRP, a następnie Partii "X" oraz Unii Pracy, w najmniejszym zaś - ZChN. Wydaje się jednak, że większość badanych niezależnie od sympatii do różnych opcji politycznych, uważa, że SdRP powinno być traktowane jak normalna partia polityczna. Niewykluczone też, że część respondentów odpowiadając na pytanie o wejście SdRP w skład rządu nie traktowała go jako pytania o ogólną polityczną zasadę obecnego układu sił. Mogli oni zinterpretować to jako pytanie, czy teraz, przed najbliższymi wyborami parlamentarnymi, partia Kwaśniewskiego ma wejść do rządu, by w konsekwencji na nią spadł ciężar odpowiedzialności za obecną sytuację.

Deklarowana przez badanych duża aproba pomysłu włączenia partii postkomunistycznej do rządu jest jednak dla obserwatora polskiej sceny politycznej pewnym zaskoczeniem. Do niedawna przecież SdRP pozostawała w całkowitej izolacji politycznej. Powstaje więc pytanie, jakie jeszcze motywy stoją za deklarowaną akceptacją wejścia postkomunistów do rządu? Dlaczego znaczący odłam społeczeństwa chce ich udziału we władzy? Z czym związane są społeczne nadzieje?

W przekonaniu większości społeczeństwa, gdyby powstał rząd, w którego skład weszłaby SdRP, nie nastąpiłyby wyraźne zmiany w najbardziej kluczowych kwestiach życia kraju. Jedynie około jednej czwartej badanych sądzi, że wpłynęłoby to na wielkość bezrobocia czy zmianę warunków życia ludzi. Jedna trzecia respondentów sądzi, że wpłynęłoby to na liczbę afer gospodarczych, jakość współpracy rządu z prezydentem oraz z parlamentem, zmieniłyby się wpływy byłej nomenklatury. Ponad 40% ankietowanych uważa, że wejście socjaldemokratów do rządu miałoby wpływ na proces demokratyzacji, lustracji oraz na stopień społecznego poparcia dla rządu. Tak więc w pytaniu postawionym wszystkim badanym, o konsekwencje udziału SdRP w rządzie dominują odpowiedzi sceptyczne, wyrażające wątpliwość co do realnych istotnych skutków tej decyzji.

Tabela 2

w procentach

Gdyby w naszym kraju powstał rząd, w którego skład weszłaby SdRP, to jak Pan(i) sądzi, czy w związku z tym:	Wskazania respondentów		
	ogółem	wśród zwolenników wejścia SdRP do rządu	wśród zwolenników SdRP
- zmniejszyłoby się bezrobocie	22	42	49
- zwiększyłoby się	4	4	4
- pozostałoby bez zmian	35	37	30
Trudno powiedzieć	39	17	17
- pogorszyłoby to współpracę rządu z prezydentem	22	21	22
- polepszyłoby	11	21	26
- pozostałaby ona bez zmian	27	36	34
Trudno powiedzieć	40	22	18
- ludziom żyłoby się lepiej	18	37	41
- żyłoby się gorzej	6	2	3
- poziom życia pozostałby bez zmian	36	39	37
Trudno powiedzieć	40	21	19
- zwiększyłyby się wpływy bylejk nomenklatury komunistycznej	27	21	25
- zmniejszyłyby się	5	8	9
- pozostałyby bez zmian	29	49	46
Trudno powiedzieć	39	22	20
- byłyby mniej afer gospodarczych	21	41	45
- byłyby więcej afer gospodarczych	9	3	5
- pozostałoby bez zmian	30	35	32
Trudno powiedzieć	40	21	18
- zrezygnowano by z lustracji	32	40	45
- nie zrezygnowano by	16	25	25
Trudno powiedzieć	51	34	30
- opóźniłoby to proces demokratyzacji	22	16	18
- przyspieszyłoby to proces demokratyzacji	20	39	43
Trudno powiedzieć	58	44	39
- poprawiłaby się współpraca rządu z Sejmem	17	33	37
- pogorszyłaby się	14	14	15
- pozostałaby bez zmian	23	28	27
Trudno powiedzieć	45	25	21
- taki rząd miałby mniejsze poparcie w społeczeństwie	16	12	11
- taki rząd miałby większe poparcie w społeczeństwie	26	50	57
- nie miałyby to znaczenia	15	18	16
Trudno powiedzieć	43	20	15

Wśród osób aprobujących wejście SdRP do rządu jest zdecydowanie więcej optymizmu w ocenach konsekwencji takiej sytuacji. Jeszcze więcej po udziale socjaldemokratów we władzy spodziewają się ich zwolennicy. Ogólnie rzecz biorąc, wśród osób aprobujących udział SdRP w rządzie dwukrotnie więcej respondentów optymistycznie ocenia konsekwencje takiej sytuacji niż w całej populacji badanych.

Jak się wydaje, zwolennicy idei wejścia SdRP w skład rządu nie są grupą jednorodną ze względu na swoje opinie czy wyobrażenia o sytuacji politycznej w kraju.

Wśród akceptujących wejście SdRP do rządu 57% stanowią jej zwolennicy, 19% przeciwnicy, a 24% - niezdecydowani.

Z jednej strony są to sympatycy SdRP, którzy postrzegają tę partię jako siłę polityczną, występującą w obronie bezpieczeństwa socjalnego ludzi pracy. Ponad 40% zwolenników udziału SdRP w rządzie twierdzi, że w konsekwencji wejścia tej partii do rządu zmniejszy się bezrobocie, a 37% badanych z tej grupy jest zdania, że ludziom żyłoby się wtedy lepiej. Jednocześnie partia ta nie jest przez nich postrzegana jako zagrażająca procesowi demokratyzacji - 39% ankietowanych z tej grupy uważa, że wejście SdRP do rządu przyspieszyłoby ten proces.

Z drugiej strony, jak się wydaje, ideę wejścia socjaldemokracji do rządu aprobują ludzie kierujący się przede wszystkim oczekiwaniem stabilizacji sytuacji politycznej. Są to zwolennicy "pokoju na górze", którzy w małym stopniu liczą na doraźną poprawę sytuacji gospodarczej czy materialnych warunków życia ludzi. Połowa badanych z tej grupy twierdzi, że rząd z udziałem SdRP miałby większe poparcie społeczne.

Pogłębione analizy statystyczne wykazują⁶, że motyw stabilizacji politycznej odgrywa ważną rolę w myśleniu zwolenników wejścia SdRP do rządu.

		CBOS
Opinie wpływające na aprobatę wejścia SdRP do rządu	Współczynniki Beta	
Ludziom żyłoby się lepiej	0,18	
Rząd miałby większe poparcie w społeczeństwie	0,20	
Przyspieszyłoby to proces demokratyzacji	0,15	
Zmniejszyłaby się liczba afer	0,15	
Zmniejszyłyby się wpływy byłej nomenklatury	0,11	
Zmniejszyłoby się bezrobocie	0,07	
R kwadrat	0,36	

Obok nadziei na poprawę sytuacji materialnej, zmniejszenie bezrobocia i liczby afer, istotne w myśleniu zwolenników udziału SdRP we władzy jest to, że rząd taki miałby większe poparcie w społeczeństwie. Sytuacja polityczna byłaby więc bardziej stabilna, zwłaszcza że wyjście socjaldemokratów z politycznej izolacji przyczyniłoby się do demokratyzacji systemu politycznego, a więc również zmniejszenia napięć. Interesujące, że zwolennicy wejścia SdRP do rządu nie obawiają się zwiększenia wpływu byłej nomenklatury na rządzenie krajem. Prawdopodobnie nie postrzegają oni dawnej elity władzy w kategoriach zagrożeń dla obecnej sytuacji w kraju.

Więcej o charakterze deklaracji aprobującej wejście SdRP do rządu możemy sądzić na podstawie odpowiedzi na pytanie o rodzaj najbardziej pożądaných zmian w rządzie w obecnej sytuacji. Najwięcej badanych opowiedziało się za pozostaniem obecnego rządu u władzy, ale ze zmianą niektórych ministrów (39%). W dalszej kolejności postulowano ogłoszenie nowych wyborów parlamentarnych (29%), a dopiero na trzecim miejscu - utworzenie nowego rządu, zarówno z partii obecnie rządzących, jak i opozycyjnych. Tę ostatnią propozycję, która mieści w sobie ideę wejścia SdRP do rządu, poparło jedynie 14% badanych.

⁶ Zastosowano analizę regresji stepwise.

★

★

★

Aprobata udziału partii postkomunistycznej w rządzie jest raczej pewnego rodzaju tęsknotą za stabilizacją polityczną w Polsce, niż wynikiem głębokiej akceptacji politycznego projektu "historycznego kompromisu". Dla partii obozu postsolidarnościowego oznacza to konieczność podjęcia ponownej próby zbudowania stabilnej większości parlamentarnej. Jest to droga do wyjścia naprzeciw społeczeństwu, które oczekuje stabilizacji politycznej. Alternatywnym rozwiązaniem jest udział postkomunistów we władzy, na co - jak się wydaje - istnieje już społeczne przyzwolenie.

Tabela 1. Deklaracje postaw politycznych

(%)

	Lewica	Centrum	Prawica	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	19	25	22	34	1076
Płeć					
Mężczyźni	21	25	26	28	476
Kobiety	18	25	19	38	600
Wiek					
do 24 lat	15	32	22	30	156
25-34	22	27	24	27	186
35-44	20	29	17	34	263
45-54	25	26	28	21	182
55-64	21	19	25	35	150
65 lat i więcej	10	12	17	61	139
Miejsce zamieszkania					
Wieś	16	26	20	38	403
Miasto do 20 tys.	18	28	18	36	117
od 21 do 100 tys.	19	25	24	31	197
101-500 tys.	26	19	20	34	199
501 tys. i więcej mieszk.	19	26	30	24	159
Region					
Północny	19	21	19	41	155
Zachodni	24	27	22	27	83
Środkowozachodni	25	25	22	28	156
Środkowy	15	24	29	32	199
Wschodni	25	30	18	26	117
Południowo-wschodni	18	30	21	31	169
Południowo-zachodni	15	21	20	44	197
Wysztalcenie					
Podstawowe	15	19	17	49	388
Zasadnicze zawodowe	19	25	22	34	281
Średnie	23	30	25	22	320
Wyższe	27	32	32	10	87
Grupa społ.-zaw. pracujący					
Kadra kier., inteligencja	17	33	41	9	68
Prac.umysł.niż.szczębla	29	30	22	20	93
Pracownicy fiz.- umysł.	30	30	18	22	50
Robotnicy wykwalifikowani	22	30	18	31	118
Robotnicy niewykwalifik.	24	32	10	35	59
Rolnicy	27	22	21	30	107
Prywatni przedsiębiorcy	28	16	27	29	37
Bierni zawodowo					
Renciści i emeryci	14	18	23	45	313
Uczniowie i studenci	11	47	27	15	52
Bezrobotni	19	22	15	44	114
Gospodynie domowe i inni	7	26	27	39	57
Dochody na jedną osobę					
Poniżej 500 tys.zł	15	25	23	38	86
500 tys. - 999 tys.	18	30	15	37	322
1000 tys. - 1499 tys.	19	21	24	36	284
1500 tys. - 1999 tys.	22	24	30	24	179
2000 tys. i powyżej	26	26	23	26	180
Ocena własnych war. mater.					
Złe	21	23	17	38	452
Średnie	19	26	25	30	468
Dobre	16	27	27	30	156
Udział w prakt. religijnych					
Kilka razy w tygodniu	19	24	22	34	62
Raz w tygodniu	14	30	25	31	647
Kilka razy w roku	29	15	14	43	293
W ogóle nie uczestniczy	31	25	21	23	74
Ocena kier.rozw.syt.w kraju					
Dobry kierunek	11	23	41	25	258
Zły kierunek	24	24	15	36	606
Trudno powiedzieć	16	29	17	38	212



Tabela 2. Gdyby w najbliższym czasie odbyły się wybory do Sejmu, to czy głosował(a)by Pan(i) na partię:

(%)

	prawicową	centrową	lewicową	nie głosowałby	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	18	15	13	24	32	1074
Płeć						
Mężczyźni	20	15	15	21	28	476
Kobiety	15	14	11	26	34	598
Wiek						
do 24 lat	21	18	7	27	26	156
25-34	14	18	14	20	35	187
35-44	16	16	12	22	33	262
45-54	18	16	14	23	29	181
55-64	25	11	18	22	24	148
65 lat i więcej	12	7	11	31	40	139
Miejsce zamieszkania						
Wieś	17	10	11	28	34	401
Miasto do 20 tys.	12	17	18	24	29	117
od 21 do 100 tys.	22	15	11	23	28	197
101-500 tys.	15	17	15	17	37	198
501 tys. i więcej mieszk.	20	23	11	22	24	159
Region						
Północny	19	11	11	28	32	156
Zachodni	21	24	20	17	18	83
Środkowozachodni	19	13	21	22	25	156
Środkowy	16	15	8	26	35	198
Wschodni	17	14	15	24	31	117
Południowo-wschodni	16	15	12	22	35	168
Południowo-zachodni	17	15	9	23	36	197
Wykształcenie						
Podstawowe	15	10	10	29	36	387
Zasadnicze zawodowe	20	11	12	26	31	281
Średnie	18	17	14	19	32	320
Wyższe	18	39	21	7	15	86
Grupa społ.-zaw. pracujący						
Kadra kier., inteligencja	27	27	15	11	20	68
Prac.umysł.niż.szczebła	16	24	15	15	30	93
Pracownicy fiz.- umysł.	19	14	15	19	33	50
Robotnicy wykwalifikowani	16	16	13	29	27	118
Robotnicy niewykwalifik.	11	4	14	37	33	59
Rolnicy	21	14	14	18	34	107
Prywatni przedsiębiorcy	27	14	15	18	27	37
Bierni zawodowo						
Renciści i emeryci	17	11	12	28	32	312
Uczniowie i studenci	15	29	15	21	21	52
Bezrobotni	15	10	8	24	44	114
Gospodynie domowe i inni	21	13	4	27	34	57
Dochody na jedną osobę						
Poniżej 500 tys.zł	21	12	10	32	25	86
500 tys. - 999 tys.	13	14	9	23	42	323
1000 tys. - 1499 tys.	17	16	12	27	28	284
1500 tys. - 1999 tys.	28	17	15	14	26	179
2000 tys. i powyżej	17	15	19	23	26	180
Ocena własnych war. mater.						
Złe	12	15	13	27	34	451
Średnie	21	15	12	22	30	468
Dobre	24	13	13	20	30	156
Udział w prakt. religijnych						
Kilka razy w tygodniu	28	10	15	25	22	62
Raz w tygodniu	20	16	10	20	34	645
Kilka razy w roku	12	10	14	28	35	293
W ogóle nie uczestniczy	10	27	21	34	9	75
Ocena kier.rozw.syt.w kraju						
Dobry kierunek	30	21	6	17	27	256
Zły kierunek	13	13	17	25	31	607
Trudno powiedzieć	14	14	7	27	38	211



Tabela 3. Czy SdRP powinna wchodzić w skład rządu?

(%)

	Tak	Nie	Trudno powiedzieć	Liczba osób
Ogółem	42	24	33	1076
Płeć				
Mężczyźni	46	28	26	476
Kobiety	40	21	39	599
Wiek				
do 24 lat	48	18	34	156
25-34	38	30	32	187
35-44	46	26	28	262
45-54	43	26	31	182
55-64	43	25	32	150
65 lat i więcej	34	16	51	139
Miejsce zamieszkania				
Wieś	43	19	38	402
Miasto do 20 tys.	49	24	27	117
od 21 do 100 tys.	39	27	34	197
101-500 tys.	39	26	35	199
501 tys. i więcej mieszk.	44	32	24	159
Region				
Północny	49	19	32	156
Zachodni	60	15	25	83
Środkowozachodni	55	18	28	156
Środkowy	32	31	37	198
Wschodni	42	25	33	117
Południowo-wschodni	36	29	35	169
Południowo-zachodni	36	26	38	197
Wykształcenie				
Podstawowe	38	18	44	388
Zasadnicze zawodowe	41	24	35	281
Średnie	48	27	26	320
Wyższe	45	44	11	86
Grupa społ.-zaw. pracujący				
Kadra kier., inteligencja	44	45	10	68
Prac.umysł.niż.szczebla	47	24	29	93
Pracownicy fiz.- umysł.	45	24	31	50
Robotnicy wykwalifikowani	46	27	27	118
Robotnicy niewykwalifik.	48	19	32	59
Rolnicy	38	26	35	107
Prywatni przedsiębiorcy	39	34	27	37
Bierni zawodowo				
Renciści i emeryci	39	22	39	313
Uczniowie i studenci	41	30	29	52
Bezrobotni	44	19	38	114
Gospodynie domowe i inni	41	8	50	57
Dochody na jedną osobę				
Poniżej 500 tys.zł	47	14	39	86
500 tys. - 999 tys.	42	18	40	323
1000 tys. - 1499 tys.	44	26	30	284
1500 tys. - 1999 tys.	41	35	24	179
2000 tys. i powyżej	44	26	30	180
Ocena własnych war. mater.				
Złe	46	21	34	452
Średnie	40	26	34	468
Dobre	39	30	31	156
Udział w prakt. religijnych				
Kilka razy w tygodniu	29	28	44	62
Raz w tygodniu	44	25	31	646
Kilka razy w roku	41	20	39	293
W ogóle nie uczestniczy	50	28	23	75
Ocena kier.rozw.syt.w kraju				
Dobry kierunek	37	35	28	258
Zły kierunek	47	20	33	607
Trudno powiedzieć	37	23	40	211